

Рецензія
на дисертаційну роботу
Жога Руслана Анатолійовича
з теми «Проектування персонального освітнього середовища професійної
підготовки вчителів музичного мистецтва», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. Формування єдиного європейського освітнього простору, сучасні глобалізаційні процеси у світі, розвиток науки та техніки, інтенсифікація обміну інформацією зумовили необхідність пошуку нових методів та стратегій організації освітнього процесу. Такі суспільні запити концентрують освітній фокус на середовищній парадигмі, що активізує наукові дослідження її реалізації у процесі підготовки фахівців, зокрема й майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Середовищний підхід знайшов належне відображення і у законодавчій базі. Так, у Законі України «Про вищу освіту» підкреслюється необхідність створення освітнього середовища як інструмента формування індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх фахівців. Водночас і у законі України «Про освіту» акцентується увага на забезпеченні умов реалізації особистісного потенціалу кожного здобувача освіти з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб і досвіду, що ґрунтуються на можливості вибору видів, форм і темпу здобуття освіти. Беззаперечним є зв'язок між освітнім середовищем і його персоналізацією відповідно до проблем здобувачів освіти. Отже, на законодавчому рівні приділяється належна увага питанням персоналізації та застосування середовищного підходу в освіті. Такі тренди є актуальними саме для підготовки вчителів музичного мистецтва, оскільки для певної частини цього контингенту набуття фахової компетентності ускладнюється внаслідок відсутності у них початкової музичної освіти. Ця ситуація пояснюється тим, що відповідно до порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти вступ на музичні факультети педагогічних закладів вищої освіти відбувається за результатами національного мультипредметного тесту без творчого іспиту. Такий формат вступного конкурсу не враховує відсутність музичного досвіду у деяких вступників, що в подальшому створює суттєві складнощі при опануванні ними музично-виконавських на музично-теоретичних дисциплін. Тож слушно, що саме майбутні вчителі музичного мистецтва без початкової музичної освіти знаходяться в центрі уваги дисертанта.

Таким чином, об'єктивна потреба в створенні персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва з високим рівнем сформованості фахової компетентності незалежно від рівня базової музичної підготовки при вступі до закладу освіти зумовлює актуальність обраної теми й не викликає сумнівів.

Дисертація має безпосередній зв'язок із темою науково-дослідної роботи Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», а саме

темою «Модернізація педагогічної системи терціарної едукції у контексті підвищення якості професійної підготовки конкурентоспроможних фахівців і вдосконалення професіоналізму науково-педагогічних працівників» (державний реєстраційний номер № 0120U105225).

Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 6 від 22.12.2020) і узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 30.11.2021).

Найбільш вагомими науковими результатами, які містяться в дисертації.

Автором дисертаційної роботи отримано такі наукові результати: вперше обґрунтовано та розроблено модель персонального освітнього середовища, центром якої є майбутній учитель музичного мистецтва без музичного досвіду, що гармонійно поєднує мотиваційну, креативну, діяльну та особистісну сфери; науково обґрунтовано й експериментально перевірено методику проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, яка передбачає різноманітне освітнє співробітництво, менторську підтримку, застосування матричного підходу; уточнено поняття персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, фахової компетентності вчителів музичного мистецтва; набули подальшого розвитку: інструментарій наповнення сфер персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, зокрема форм за рахунок використання факультативу «Навчаючи навчаємося» й методів через застосування навчання в парах змінного складу, кейс-методу, методу проектів, навчальних тренінгів; положення щодо діагностики персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду.

Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації, їх достовірність. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані у дисертаційній роботі, забезпечується логікою подання поняттєвого апарату дослідження (об'єкт, предмет, мета дослідження, послідовне розв'язання поставлених завдань), застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, практичним впровадженням результатів дослідної роботи, репрезентативністю джерельної бази (395 найменувань). Анотації, подані українською та англійською мовами, відображають зміст дисертації, висвітлюють її найбільш важливі аспекти. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується апробацією результатів дослідної роботи, що обговорені на засіданнях кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практичне значення дисертаційної роботи полягає в упровадженні методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки

вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду в освітній процес закладів вищої освіти, розробленні та впровадженні в процес навчання факультативу «Навчаючи навчаємося».

Основні результати дослідження впроваджено в процес професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01.12/781 від 30.10.2023), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/22 від 11.10.2023) та Мукачівського державного університету (довідка № 2385 від 09.10.2023).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду в закладах вищої педагогічної освіти.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні положення й результати дослідження відображено у 19 публікаціях (з них 17 одноосібних), у тому числі: 8 статей – у наукових виданнях, які входять до переліку фахових видань категорії «Б» МОН України; 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні, 9 публікацій – у матеріалах конференцій, 1 методичні рекомендації до організації роботи факультативу «Навчаючи навчаємося».

Кількість, зміст та обсяг друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Аналіз змісту дисертації та публікацій Жога Руслана Анатолійовича є підставою для висновку щодо наукової обґрунтованості й достовірності результатів, викладених автором. Дисертація має логічну структуру, послідовно розкриває визначальні дослідницькі завдання. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку літературних джерел (всього літературних джерел 395, з них 31 іноземними мовами), загальних висновків та 22 додатків на 66 сторінках. Робота містить 34 таблиці, 19 рисунків, 8 формул. Загальний обсяг дисертації становить 342 сторінки, з них основного тексту 210 сторінок.

У вступі чітко й конкретно представлено методологічний апарат наукового дослідження, мету й завдання погоджено зі структурою та висновками роботи. Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами дослідження, здійсненого автором, і загалом не викликає сумнівів. Дисертантом на достатньо високому рівні обґрунтовано вибір теми, визначено мету і завдання дослідження.

Компетентним та достатнім є застосування комплексу взаємодоповнюючих методів наукового пошуку: теоретичних, що включали: вивчення науково-педагогічної літератури та нормативних документів з проблеми дослідження; аналіз, синтез, класифікацію, порівняння, зіставлення, узагальнення ідей науковців щодо методики проектування персонального освітнього середовища;

моделювання – з метою розроблення моделі методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду; емпіричних: спостереження, анкетування, тестування, бесіди, опитування, діагностичні методики, ранжування – з метою визначення коефіцієнта вагомості факторів; матричний підхід – з метою створення індивідуальної освітньої траєкторії; метод експертних оцінок та самооцінювання здобувачів освіти для розроблення кваліметричної моделі вивчення рівня освітнього середовища на констатувальному та контрольному етапах; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) для перевірки ефективності методики проектування персонального освітнього середовища; статистичних: метод статистичної обробки даних на основі критерію Пірсона для кількісного та якісного аналізу результатів педагогічного експерименту.

Схвалення заслуговує обрана дисертантом логіка викладу змісту та основних результатів дослідження. Слід зазначити, що у першому розділі «Проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки учителів музичного мистецтва в педагогічній теорії та практиці» автором здійснено аналіз стану професійної підготовки вчителів музичного мистецтва та визначено проблему дослідження. Уточнено суть поняття професійної підготовки вчителів музичного мистецтва й встановлено середовищні характеристики, які закладено в ОПП факультетів музичної підготовки закладів вищої педагогічної освіти України. Автором детально проаналізовано результати анкетування викладачів музичних дисциплін й здобувачів вищої освіти музично-педагогічного спрямування, що зумовило визначення потреби у створенні персонального освітнього середовища, яке в стислий термін дасть можливість майбутнім вчителям музичного мистецтва без музичного досвіду опанувати початкову музичну підготовку та стати підґрунтям для формування фахової компетентності. Узагальнення результатів ґрунтовного аналізу понять «персоналізація», «персоналізована освіта», «середовище», «освітнє середовище» уможливило уточнення суті персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, що і стало одним із наукових результатів дослідження. Теоретично обґрунтовано та розроблено модель персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду, яка поєднує мотиваційну, креативну, діяльнісну та особистісну сфери й деталізує мету та способи її реалізації. За логікою наукового дослідження доречним є також уточнення суті й структури фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у єдності мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного, творчого та особистісного компонентів. Заслуговує на схвалення унаочнення зв'язків між сферами персонального освітнього середовища та компонентами фахової компетентності цих фахівців.

У другому розділі дослідження «Теоретичні та практичні засади методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду» теоретично обґрунтовано й розроблено відповідну методику, яку представлено у вигляді трьох блоків:

методологічно-цільового (охоплює зовнішні й внутрішні чинники впливу на проектування ПОС професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду, наукові підходи (середовищний, системний, синергетичний, діяльнісний, адаптивний, компетентнісний, акмеологічний) та принципи (цілісності, науковості, прогностичності, студентоцентризму, персоналізації, варіативності, партнерства) його проектування), змістовно-діяльнісного (містить підготовчий, основний та перевірконо-рефлексивний етапи проектування ПОС; відповідні організаційно-педагогічні умови; форми, методи та засоби організації освітнього процесу) та діагностично-коригувального (презентує систему заходів, що забезпечують моніторинг персонального освітнього середовища та рівня сформованості фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду). Схарактеризовано блоки пропонованої моделі з деталізацією форм, методів й засобів їх реалізації.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду» представлено загальну характеристику, програму педагогічного експерименту, методи експериментальної роботи. Подано практичні аспекти впровадження методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва без музичного досвіду, представлено результати формувального етапу педагогічного експерименту. Описано результати експериментальної перевірки розробленої методики, що підтвердило висунуту гіпотезу стосовно підвищення рівня сформованості фахової компетентності вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду завдяки застосуванню відповідної методики. Вірогідність отриманих дисертантом результатів забезпечена обґрунтованістю вихідних умов, використанням комплексу методів дослідження, адекватних предмету, меті і завданням, репрезентативністю обсягу вибірки і статистичною значущістю експериментальних даних.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі зауваження та побажання:

1. Використання електронних освітніх ресурсів є перспективним напрямом оновлення системи професійної підготовки вчителів музичного мистецтва, їх теоретичної та практичної готовності до здійснення професійної діяльності. Автор доречно наголошує на необхідності такого підходу (сторінки 52, 99, 103, 131). Однак, на нашу думку, дисертантом недостатньо використано можливості освітніх вебсайтів та блогів як ефективних форм організації сучасного освітнього процесу.

2. На рис. 2.2 Модель методики проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва без музичного досвіду (стор.120 дисертації), інструментарій реалізації методики слід було б диференціювати у відповідності до сфер персонального освітнього середовища професійної підготовки цих фахівців.

Однак висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням, а отримані здобувачем результати роблять вагомий внесок у розвиток освітньої галузі.

Загальний висновок. Аналіз дисертації «Проектування персонального освітнього середовища професійної підготовки вчителів музичного мистецтва» дає підстави для висновку про те, що вона є завершеною, самостійною науковою працею, яка заслуговує позитивної оцінки і за своїм змістом, рівнем новизни й практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44, та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року (зі змінами згідно до наказу МОН України № 759 від 31.05.2019 року), а її автор Жога Руслан Анатолійович - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри педагогіки, методики
та менеджменту освіти
Української інженерно-
педагогічної академії

Вікторія КОВАЛЬСЬКА

В. Кобасевський Завіряю
Інспектор ВК УІПА Т. Гербова
24.01.2024 р. дата

